

SİYASİ TARİH VE COĞRAFYA

BİRLEŞİK AMERİKA ve SOVYETLER BİRLİĞİ

Yazan: Prof. Hâmit Sadi SELEN

Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliğini coğrafya bakımından karşılaştırmamız, bu iki devletin dünya durumu hakkında da umumî bir fikir edinmemize yardım eder. Beşer tarihinin ve dünya siyasetinin gidişinde ekonomik ve etnik şartların yanında daha esaslı bir amil vardır ki o da *coğrafi durumdur*; Çok yeni bir bilgi kolu olan Geo-politik'in en çok değer verdiği nokta da budur. Aşağıdaki satırlar bu yolda bir araştırma tecrübesidir.

I. — BİRLEŞİK AMERİKA.

Birleşik Amerika Yeni Dünyada Atlantikten Pasifiğe kadar 4300 km. boyunca uzanan geniş bir ülkedir. Alaska ile beraber büyüklüğü 10 milyon kilometre kareye yakındır. İngiliz İmparatorluğunun dörtte biri, Sovyetler Birliğinin yarısı kadardır. Fakat daha birbuçuk asır önce arazisi bir milyon kilometre kareyi geçmediği gibi, 1790 da 4 milyonu aşmayan nüfusu bugün 150 milyonu bulmuştur.

Avrupa kadar büyük olan Birleşik Amerika topraklarında nüfus kalabalığından ziyade tabii zenginlikler dikkati çeker. Burada, yüksek dağlar, geniş düzlükler, muazzam bir nehir şebekesi, büyük ormanlar, çayırlar, verimli topraklar, sonsuz bir maden serveti, yakacak ve enerji bolluğu vardır. Bunların yanında her türlü iş hayatını küçümsemeyen, müteşebbis ve teşkilatçı bir insan kütlesi Atlantik kıyılarından başlayarak kurdukları şehirleri ve tesisleri kısa bir zamanda Pasifiğe kadar vardırırmış, uzun demir yolları ve soseler sayesinde de en ücra topraklardan faydalanmıştır.

Büyük ekonomik kudretler için, yalnız müteşebbis ve çalışkan insanların bulunması kâfi gelmez; Karlı ormanlardan başlayarak sıcak kuşağa kadar çeşitli iklimler, bir yanda kalabalık Avrupa, diğer yanda yine çok kalabalık Uzak Doğu memleketleri Birleşik Amerika'ya büyük imkânlar kazandırmıştır. Burada, tabiat ve insan memleketi parlak bir istikbale götürmek için elele vermiştir. Bir an için bütün Avrupa'nın tek bir devlet olduğunu ve nüfusunun da 150 milyon olduğunu düşünelim. Tabii servetlerin Amerika'daki kadar zengin ve bol olmamasına rağmen insanların ne kadar refah içinde bulunacağını, elde edilen mahsul ve eşyadan ne kadarının ihrac edilebileceğini kolayca tahmin edebiliriz.

Birleşik Amerika'nın ekonomi hayatına baktığımız zaman, ilk göreceğimiz şey, bu ülkenin birçok hususta kendi kendine yetmesidir. Diğer dünya devletleri, onun zaruri ihtiyaçlarının kaynağı değil, belki fazla mahsulü ve fazla eşyası için bir sürüm yeridir. Birleşik Amerika, hiçbir yabancı ekonominin nüfuzunu kabul etmeyen, bilakis başka memleketleri kendine bağlı sayan bir ülkedir.

BİRLEŞİK AMERİKANIN KURULUŞU:

Birleşik Amerika, Avrupalı muhacirlerin kurduğu bir ülkedir. Bu topraklar, ilk önce İspanyollar tarafından işgal edildi, Bunları Fransızlar takip etti. Her ikisinin de nüfusları az olduğu halde, bütün kıtaya yayıldılar. İngilizler daha sonra geldiler, fakat bunlar dar bir sahaya, Apalaşlarla Atlantik arasına yerleştiler, bunların bir kısmı, memleketi terke mecbur kalan sürgün ve mücrim insanlardı, bir kısmı da güneydeki geniş topraklarda ziraat yapmak üzere zencilerle beraber gelen sermaye sahipleri idi. İngilizler, bu bölgelerde çoğaldıktan sonra Fransız ve İspanyollarla savaşarak yerli Indianları imha ederek batıya doğru ilerlediler, Apalaşları aşarak Mississippi havzasına yayıldılar.

Buraya muhaceret edenler, bir iki sene sonra, kendini herşeyden önce Amerikalı sayar, şekil ve kıyafetce de Yankee tipini alır. İngiliz ve İrlandalı'lardan sonra, Hollandalı'lar, Almanlar ve İskandinavyalı'lar da buraya gelip yerleştiler. Daha sonra, doğu ve güney Avrupa'dan da pek çok muhacir geldi. Önceleri çalışkan insanlar gelmişti, sonraları ise, türlü kavimler, bu arada Yahudiler de buraya sokuldular. Bu sebeple, Birleşik Amerika, bu akınlara karşı kanuni tedbirler almaya lüzum gördü.

Birleşik Amerika'nın tarihi, durmıyan bir genişlemenin tarihidir. 1776 da, bağımsızlığını ilân eden 13 İngiliz eyaleti mücadelesinde muvaffak olarak 1787 de Birleşik Amerika devletini kurdular. Başlangıçta bir milyon kilometre kare arazisi olan bu devlet kısa bir zaman sonra Apalaşların batısında ikinci milyon kilometre kare üzerinde yayıldı. Vaktiyle Mississppi'nin hatısındaki bütün topraklara Louisiana deniliyordu, buraların bir kısmını Fransızlar İspanyollardan almış bulunuyorlardı, 1803 de Meksika Körfezine kadar inildi. Körfezin doğusundaki Florida yarım adası da İspanyollardan satın alındı.

Bu arada batıda Teksas topraklarına Amerikan halkı sokulmuş bulunuyordu. 1835 de, Teksas'ın Meksikaya karşı bağımsızlığı, sonra da 1845 de Birleşik devletlere katılması temin edildi. Teksas vesilesi ile Meksika ile açılan muharebe neticesinde, yeni Meksika ve Kaliforniya gibi daha geniş

topraklar Birleşik Amerika'ya geçti. 1853 de Birleşik Amerika, bugünkü kara hudutlarını tamamen elde etmiş bulunuyordu.

Bu devamlı genişlemeler sayesinde, Birleşik hükümetlerin sayısı 13 ten 48 e yükseldi. Umumiyetle batıdaki yeni hükümetler doğudaki eski hükümetlerden daha geniş araziye maliktir. İç hudutlar, arızalar ve tabiat şartlarından ziyade enlem ve boylam dairelerine göre uzanır, zaten bu hudutların yerleşme ve ekonomi hayatında büyük bir rolü yoktur.

DENİZLERE DOĞRU:

Uzun zaman, Birleşik Amerika'nın dış politikası 1823 de Monroe doktrinini diye ortaya atılan «Amerika Amerikalılarıdır» esasına dayanıyordu. Avrupa devletlerinden herhangi birinin Amerika topraklarına el uzatmış olması, Amerikan varlığına bir tecavüz sayılıyordu. Mevcut hâkimiyetler, eski bir gasptan başka birşey değildi. Birleşik Devletlerin bundan sonraki genişleme siyaseti, Amerikadaki yabancı hâkimiyetleri uzaklaştırma şeklinde olmuştur. 1867 de, Alaska Ruslardan 7,2 milyon dolara satın alındı. Bu, deniz aşırı bir genişlemenin başlangıcı idi.

Birleşik Amerika, kendini engin denizlerle çevrili kıtanın koruyucusu saymakla kalmadı, bu mesuliyetin mükâfatı olmak üzere, kıt'anın siyasi merkezliğini de kendine çekti. İspanya'nın kıt'a topraklarında kalan kolonileri, Birleşik Amerikaya intikal etti. Portorico alındığı gibi Küba üzerindeki hamilik şiddetlendirildi. İki okyanus arasındaki münakaleye hâkim olan Panama kanalı da ele geçirildi.

Amerika Amerikalılarıdır, dâvası ile birçok yerler alınırken, Birleşik Amerika bir yandan da Havai adalarına doğru uzandı. 1893 de, burası bir cumhuriyet haline getirildi; sonra da Birleşik Amerika topraklarına katıldı. Böylece, Büyük Okyanusta kıt'ayı koruyan büyük bir deniz üssü kuruldu. 1898 de, büyük Filipin adaları, Guam ve Karolin adaları İspanyadan alındı. Bir kablo merkezi, aynı zamanda bir maden yeri olan Samoa adalarından Tutuila ve Paka limanı da ele geçirildi.

İkinci Cihan Harbi Büyük Okyanusta, evvelce Japonya'ya ait olan birçok adaların Birleşik Amerika'ya geçmesine sebep oldu. Bir yandan da Kuzey Atlantik'te bir takım üsler vücade getirildi. Kuzey kutbunda İspicberg adalarındaki kömür ocaklarının bir kısmı da Amerikalı şirketler tarafından işletilmektedir. Vaktiyle Alaska'nın Amerikalılar tarafından satın alınmasını hoş gören İngiltere, bu defa, Birleşik Devletlerin bu taraftan da Sovyetler Birliği ile komşu olmasını uygun buldu.

Bering boğazı ötesinde, Uzak Doğu'da hususiyile Çin'de Amerikan nü-

fuzu artmaktadır. Fakat, asıl hızlı gelişme Lâtin Amerika ile ekonomik münasebetlerin çoğalmasında görülür. Monroe doktrini bu yolda bir ticaret siyasetini de ihtiva etmekte idi. Uzun zamandanberi plânlı bir çalışma, Birleşik Devletlerin, Orta ve Güney Amerika üzerindeki nüfuzunu arttırmıştır. Bu maksat için, hususi bir teşkilât da, vücuda getirilmiştir.

PAN AMERİKAN BİRLİĞİ:

Pan Amerikan birliği, sırf ekonomik bir hareket olarak ortaya çıkmış olmayıp, bir takım içtimai düsturları da ileri sürmektedir. Avrupa'nın an'ane ve kinlerinden uzak, hür bir Amerika yaratmak, kıt'anın bir ucundan öbür ucuna kadar genç Amerika milletlerini birleştirmek ve Avrupanın hiçbir surette esiri olmayan bir ekonomi siyaseti vücuda getirmek propagandası ile işe başlamıştır. Pan Amerikan birliğinin dört dilde çıkan bir gazetesi olduğu gibi zaman zaman muhtelif yerlerde birçok kongreler de toplanmıştır. İlk kongre, 1889 da, Vaşington'da yapılmıştı, bunu para, gümrük, ticaret, iş ve münakale konuları üzerinde çalışan birçok kongreler ve sergiler takip etti.

Pan Amerikan hareketi, ekonomik sahada da kendini gösterdi. Brezilya kahve ticaretini tanzim için konan büyük sermaye, bu yoldaki hareketlerin başlangıcı sayılır. Sonra, Nevyork ile Boenos Aires arasında yapılması düşünülen demiryolu, yalnız ticaret münasebetlerini arttırmak için değildi, aynı zamanda Orta ve Güney Amerika memleketlerini Birleşik Amerika müteşebbis ve mühendisleri ile doldurmak, İngilizceyi buralara yaymak gayesini de takip ediyordu. Şimdilik, miktarları az olmakla beraber, Pan Amerikan vapurları, Orta ve Güney Amerikaya muntazam seferler yapmaktadır. İkinci dünya harbi esnasında birleşik devletlerde, işlemeyen bir kısım fabrikaların güney Amerika hükümetlerine verildiği görülmüştür.

Pan Amerikan hareketleri bir kısım güney Amerika memleketlerinde birleşik devletlerin müdahalesi gibi telâkki edilmekte, şüphe ve güvensizlikle karşılanmaktadır. Birleşik Amerika Antil denizine hâkim olmak üzere Nicaragua da bir deniz üssü kurduğu, Panama kanalına sahip olmak için Panama cumhuriyetini ortaya çıkardığı zaman Meksika ve Kolombia hükümetleri az çok telâş göstermişlerdi. Asıl güney Amerikada Pan Amerikan hareketi mukavemet görmektedir. Brezilya büyük bir uysallık gösterdiği halde Arjantin pek ihtiyatkâr davranmaktadır. Arjantin'in birleşik devletlere Brezilyadan daha az bağlı olması, daha ziyade Avrupa ile alışveriş etmesi de bunda rol oynar.

Zaman zaman güney Amerika memleketlerinde bilhassa Arjantin ve Silide Pan Amerikan cereyanına karşı mukavemet hareketleri, istiklâllerini

koruma gayreti görülür. Dil ve an'ane bakımından büyük farklar gösteren Güney Amerika devletlerinin kültür hususiyetlerini bir dereceye kadar muhafaza edebilecekleri anlaşılıyor. Buna rağmen Pan Amerikan hareketi birinci derecede bir mesele olarak daima varlığını duyurmaktadır.

Görülüyorki Birleşik Amerika kuruluşundan kısa bir zaman sonra her taraftan denizlere ulaşmış, bir kara devleti olduğu kadar bir deniz devleti vasfını da kazanmıştır. Bir asırdan beri de deniz aşırı topraklar peşinde dolaşma imkânını bulmuştur. Coğrafi durum ona büyük bir hareket serbestisi vermektedir. Birleşik Amerikanın tarihinde dikkati çeken bir noktada da toprak genişlemesinin ekonomik gelişme ile muvazi gitmesidir.

II. SOVYETLER BİRLİĞİ

Eski dünyada Baltık kıyılarından Pasifik kenarlarına kadar uzanan Sovyetler Birliğinin büyüklüğü 21,6 milyon kilometre karedir. Birleşik Amerikanın iki misli, İngiltere İmparatorluğunun yarısı kadardır. Bu ülkenin de büyümesi yeni bir devre aittir. 1780 de henüz bir Avrupa devleti sayıldığı sıralarda nüfusu 30 miloynu geçmiyordu, bugün ise 195 milyonu bulmuştur. Böylece Sovyetler Birliği Türkiyeden 20 defa büyük olduğu halde nüfusu 10 mislidir.

Sovyetler Birliği toprakları kutup bölgesinden başlayarak 35° kuzey enlemine, subtropik kuşağa kadar iner, fakat Birleşik Amerika gibi sıcak kuşağa sokulmuş değildir. Bundan dolayı Sovyetler Birliğinin büyük bir kısmı coğrafi durum bakımından Kanadaya çok benzer, burada da soğuk kuşağa düşen verimsiz yerler ziyadedir. Sovyetler Birliği kendi kendine yetme bakımından Birleşik Amerika kadar elverişli bir durumda olmamakla beraber, Baltıktan Pasifiğe kadar uzanan geniş ormanlar kuşağı, Karpatların eteğinden Amur kıyılarına kadar giden ziraat sahaları ve çayırlar, Kafkasya ve Orta Asya'nın pamuk, pirinç v. s. çeşitli mahsul yetiştiren çukur ovaları, zengin petrol ve kömür yatakları, bol su kuvvetleri, çeşit çeşit mağdenler bu ülkede tek başına bir ekonomi hareketine imkân vermektedir.

Esasında bir köylü devleti olan Çarlık Rusyası iklimin sertliği, ıssız ormanların, çorak istepelerin çokluğu dolayısı ile bu geniş ülkede uzun zaman ekonomik varlık gösteremedi. Daha ziyade fütuhât gayreti ile durmadan genişledi, Kafkasya ve İç Asyaya yayılmak sureti ile başka milletleri ve memleketleri bir araya getirdi.

Bu büyük kara devletin yeni topraklarla bağlılığını kolaylaştıran bazı faktörler de yok değildir. Alçak Ural dağları büyük bir engel olmadığı

koruma gayreti görülür. Dil ve an'ane bakımından büyük farklar gösteren Güney Amerika devletlerinin kültür hususiyetlerini bir dereceye kadar muhafaza edebilecekleri anlaşılıyor. Buna rağmen Pan Amerikan hareketi birinci derecede bir mesele olarak daima varlığını duyurmaktadır.

Görülüyorki Birleşik Amerika kuruluşundan kısa bir zaman sonra her taraftan denizlere ulaşmış, bir kara devleti olduğu kadar bir deniz devleti vasfını da kazanmıştır. Bir asırdan beri de deniz aşırı topraklar peşinde dolaşma imkânını bulmuştur. Coğrafi durum ona büyük bir hareket serbestisi vermektedir. Birleşik Amerikanın tarihinde dikkati çeken bir noktada da toprak genişlemesinin ekonomik gelişme ile muvazi gitmesidir.

II. SOVYETLER BİRLİĞİ

Eski dünyada Baltık kıyılarından Pasifik kenarlarına kadar uzanan Sovyetler Birliğinin büyüklüğü 21,6 milyon kilometre karedir. Birleşik Amerikanın iki misli, İngiltere İmparatorluğunun yarısı kadardır. Bu ülkenin de büyümesi yeni bir devre aittir. 1780 de henüz bir Avrupa devleti sayıldığı sıralarda nüfusu 30 miloynu geçmiyordu, bugün ise 195 milyonu bulmuştur. Böylece Sovyetler Birliği Türkiyeden 20 defa büyük olduğu halde nüfusu 10 mislidir.

Sovyetler Birliği toprakları kutup bölgesinden başlayarak 35° kuzey enlemine, subtropik kuşağa kadar iner, fakat Birleşik Amerika gibi sıcak kuşağa sokulmuş değildir. Bundan dolayı Sovyetler Birliğinin büyük bir kısmı coğrafi durum bakımından Kanadaya çok benzer, burada da soğuk kuşağa düşen verimsiz yerler ziyadedir. Sovyetler Birliği kendi kendine yetme bakımından Birleşik Amerika kadar elverişli bir durumda olmamakla beraber, Baltıktan Pasifiğe kadar uzanan geniş ormanlar kuşağı, Karpatların eteğinden Amur kıyılarına kadar giden ziraat sahaları ve çayırlar, Kafkasya ve Orta Asya'nın pamuk, pirinç v. s. çeşitli mahsul yetiştiren çukur ovaları, zengin petrol ve kömür yatakları, bol su kuvvetleri, çeşit çeşit mağdenler bu ülkede tek başına bir ekonomi hareketine imkân vermektedir.

Esasında bir köylü devleti olan Çarlık Rusyası iklimin sertliği, ıssız ormanların, çorak istepelerin çokluğu dolayısı ile bu geniş ülkede uzun zaman ekonomik varlık gösteremedi. Daha ziyade fütubat gayreti ile durmadan genişledi, Kafkasya ve İç Asyaya yayılmak sureti ile başka milletleri ve memleketleri bir araya getirdi.

Bu büyük kara devletin yeni topraklarla bağlılığını kolaylaştıran bazı faktörler de yok değildir. Alçak Ural dağları büyük bir engel olmadığı

göçebe halkı sıkıştırmak sureti ile olmuştur, birçok noktalara başka milletler de yerleştirilmiştir. Üçüncüsü İsveç, Polonya ve Litvanyalılardan harplerle elde edilen topraklardır. Buralar kalabalık ve medeniyetçe müsavi millederle meskûn olduğundan büyük ölçüde bir yerleşme yapılamamıştır.

KIYILARA DOĞRU:

Bu kara devleti, uzun zaman, buz tutmayan ve açık denizlere yol veren kıyılar peşinde dolaştı. Rusların ilk denize çıkışı Dvina ağzında bugünkü Arkanjelsk üzerinden olmuştur. Açık denize çıkan ilk Rus gemicileri 1553 de kutup keşfine çıkan bir İngiliz sefer heyeti ile karşılaştılar. İngiliz heyetinin başkanı Moskovaya kadar bir seyahat yaparak Ruslarla ilk ticaret muahedesini vücade getirdi. Fakat Beyaz deniz senede ikiyüz gün donar, buna mukabil kola yarımadası kıyıları nisbeten daha az buz tuttuğundan birinci dünya harbi esnasında Murmansk limanına demiryolu yapılmıştır.

Büyük Petro zamanında (1689-1725) Ruslar Baltık kenarına vardılar. Buradaki körfezler de uzun zaman buzlarla kapanır, aynı zamanda Baltık nihayet bir iç denizdir; açık denizle dar boğazlarla birleşir. Büyük Petro bugünkü Leningrat için «Açık denize bir penceredir» demişti; Fakat bu nihayet, avluya açılan bir pencereden başka bir şey değildi. Birinci Dünya Harbinden sonra Sovyetler Birliği Baltık kıyılarının büyük bir kısmından uzaklaştırılmış bu denizle de temas sahası daraltılmıştı. Fakat şimdi burada oldukça geniş bir sahile varılmış olmakla beraber bir kısım adalara da yerleşilmiştir.

Rusya açık deniz kapılarını güneyde aradı; Karadeniz kıyılarına indi. Bu kıyılar ya hiç donmuyor veyahut pek kısa bir zaman kapanıyordu. Rusya'nın karadenize civar toprakları çok verimli ve bol hububat çıkaran bir bölge olduğu gibi demir, kömür, petrol bakımından da zengindir. Rusya uzun müddet en ehemmiyetli ihracatını bu limanlardan yaptı. Fakat bu kıyılara inmekle iktifa etmiyerek karşı sahillere, hatta İstanbul ve Çanakkale boğazları üzerinde emeller beslemeye başladı. Şurası dikkate değer ki boğazlardan sonra çıkılacak deniz, Ege ve Akdeniz de nihayet bir içdenizdir.

Ruslar, bundan sonra Uzak doğudan açık denize çıkmayı düşündüler; 1610 da bu maksatla Ohotsk kıyılarına vardılar. Sonra, Vladivostk'u kurdular, Liautong yarımadası üzerinde ilerleyerek Saridenize vardılar. Fakat 1904 Japon harbi Rusların Port Artur, Mançuko ve güney Sahalindeki hakimiyetlerine son verdi. Büyük Okyanus kapısı da böylece tahdit edilmiş oldu.

Nihayet Hazar denizi, İran ve Irak üzerinden Hint denizine inmek tasavvurları belirdi; fakat 1907 de İngilizlerle yapılan bir muahede ile İran iki nüfuz bölgesine ayrıldı. Güney kısmı İngiltereye bırakıldığından burada da açık denize varmak ümidi kesildi. Hasılı Sovyetler Birliği bugün de açık denizlere pek az kapısı olan, aynı zamanda bu kapılardan da pek

az faydalanan bir ülkedir. Bu bakımdan Birleşik Amerika ile hiçbir şekilde bir benzerlik göstermemektedir.

Bir yandan ıssız, gemiciliğe az elverişli buz denizi kıyıları ile, diğer taraftan da çöller istepler ve yüksek dağlar kuşağı ile çevrili olan bu ülkenin kara hudutları da komşu memleketlerle ticarî münasebetlere az elverişlidir. Bu sebeble Sovyetler Birliği buügnkü durumuyla kapalı bir ülke sayılır. Cihan pazarlarına kolayca sevkedemediği için orman ve maden gibi ham madde kaynaklarından da pek az faydalanmaktadır. Endüstri sahasında bir takım hamleler yapmak sayesinde ancak bir kısım ham maddeyi işletmeye muvaffak olmaktadır.

Bugün için Sovyetler Birliği ekonomisi, hususile tediye muvazenesi taciz edilmeyen bir dış ticarete ihtiyaç gösterir. Çünkü başka memleketler, meselâ İsviçre ve İtalya yabancı seyyahların bıraktığı paralarla, Norveç ve İngiltere denizciliğın getirdiği servet veyahut hariçte işleyen sermayenin faizi ile ayrıca gelir femin ederler. Sovyetler Birliği için bunların hiç biri varit değildir. O sonsuz ham madde kaynaklarını, gerek kendisi için gerek cihan endüstrisi için harekete geçirmek zorundadır.

Sovyetler Birliği durmadan artan nüfusunu geniş ülkesinin boş yerlerine yerleştirmektedir. Batı Sibiryanın büyük bir kısmının iskân edildiğini, demiryolu boyunca bir çok köy ve şehirlerin vücut bulduğunu biliyoruz. Yeni endüstri hareketleri de şimdiye kadar bir köylü kalabalığı olan bu ülkede şehirli nüfus nisbetini yükseltmiş, %15 den %30 za çıkarmıştır.

Sovyetler Birliği bir deniz devleti sayılamaz. Her ne kadar memleketin dörtte birini teşkil eden Avrupa topraklarındaki büyük ırmaklar ve kanallar sayesinde denizi hükümet merkezine kadar getirmişse de henüz dünya deniz ticaretine iştirâkten çekinmektedir. Görünüşte açık denizlere yol aramak gibi bir mahiyet arzeden dış siyaset hakikatte kenar denizleri de bu karalar aleminin bir gölü haline getirmek arzusundan ibaret kalmaktadır.

Rakamlar unutulmaya mahkûm bilgilerdir; aynı zamanda insanı kolayca yanıls hükümlere sevkedebilir. Bununla beraber birleşik Amerika ile Sovyetler Birliğinin ekonomik kudretlerini karşılaştırmak için bazı rakamlar vermek gerekir. Demir yolu bakımından Amerika'da demiyollarınının 400 bin, Sovyetler Birliği ise 85 bin kilometre olması bilhassa dikkati çeker. 1938 de Birleşik Amerika'da dünya nüfusunun %6 sı yaşıyordu, fakat dünyada elde edilen buğdayın %23, pamuğun %43 ü, taşkömürün %32 si petrolün %60'ı, demirin %38 i, bakırın %40 ı buraya düşüyordu. Aynı yıl içinde Sovyetler Birliğinde dünya nüfusun %9 zu yaşıyordu. Dünyada elde edilen buğdayın %27 si, pamuğun %13, taşkömürün %7 si, petrolün %16 sı, demirin %12 si, bakırın %3 buraya düşüyordu.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

Birleşik Amerika ve Sovyetler Birliğine dair dilimizde yazılmış coğrafi tetkikler hemen yok gibidir. Bu yazıda faydalandığımız yabancı eserlerden başlıcaları şunlardır:

- E. Oberbummer*, Imperialismus. Wien 1920. — *J. Partsch*, Geographie des Welthandels, Breslau 1927. — *A. Hettner*, Grundzüge des Länderkunde, Berlin 1926 (Avrupa kısmı, tercüme eden, H. S. Selen, İstanbul 1929). — *A. Perry Brigham*, The United States of America, London 1927. — *A. Perry Brigham*, The United States of America, London 1927. — *J. Fairgrieve*: Geographie und Weltmacht, Berlin 1925. — *J. Truslom Adams* Amerika Tarihi, İstanbul 1944. — *Yakunaki*, Moskof Devleti tarihi (Fransızcadan tercüme) Bulak - Mısır 1830. — *H. Z.*, Rus Hükümeti (Seignobos'dan tercüme) İstanbul 1909. — *N. Biran ve Cbaaninov*, Rusya tarihi (tercüme eden G. Kemali Söylemezoğlu) İstanbul 1939.
-